

SRPEN 1968, LÉTA NÁSLEDUJÍCÍ A DNEŠEK

Hukotem leteckých motorů 250 dopravních a 550 bojových letadel dvou výsadkových divizí, rachotem tanků 12ti tankových divizí a rachotem techniky 13 motostřeleckých divizí celkem se 6300 tanky, 2000 děly a raket, jsme se před 38mi léty 21. 8. 1968 procitli do tohoto prvního dne okupace výsostného území tehdejšího Československa 600 tisíci okupantů. Tato obrovská síla měla paralyzovat na 150000 československých vojáků. Jen během prvních dnů okupace bylo zabito 94 našich spoluobčanů, 300 občanů bylo zraněno těžce a přes 500 lehce, 17 žen bylo znásilněných a pohlavně zneužitých. Po okupaci ihned odešlo z ČSSR do zahraničí 160000 osob. Škody na majetku dosáhly tehdejších 14,77 miliard korun.

Odehrála se tragédie, která v následujících letech ovlivnila životy nás všech, zejména nás, kteří se dnes zpětně zamýšlíme po celé naší republice nad třicátým osmým výročím okupace.

V prvních dnech okupace se masa vojáků z povolání postavila proti. O těchto skutečnostech lze podat ze všech posádek naší vlasti četná svědectví, tedy i od vás, kteří čtete tuto stať, a tedy i z Brna. Každý z kolegů by svým životním příběhem mohl podat svědectví o této a následně prožité době 20 let normalizace. Každý z kolegů je živým svědectvím o zachování cti. Jen pro oživení, naprosto bez nároku na vyzdvihování, zmíním několik vzpomínek některých kolegů, členů VSR a to nejen z Brna.

Plk. Ing. Karel Koubek, člen brněnské organizace VSR např. vzpomíná na události u 76. brigády PVOS tehdy dislokované v kasárnách v Brně Řečkovických dne 21. 8. 1968. Zde se snažila jednotka sovětské armády s transportérem vniknout branou do kasáren. Nebylo jí to umožněno. Brána byla uzavřena a za branou byla postavena nákladní vozidla s materiálem. Když velitel okupantů v hodnosti majora nařídil obejít kasárna od Medlánek, zaujali vojáci a důstojníci s pěchotními zbraněmi obranu dle plánu obrany kasáren. Okupační velitel odvolal akci a znovu se vrátil před hlavní bránu kasáren. V kasárnách bylo zahájeno s velitelem jednotky okupantů vyjednávání. Předložil požadavek na odzbrojení čsl. jednotky a předání zbraní. Jeho požadavek byl kategoricky odmítnut. Po jeho novém příjezdu vyslovil požadavek střežení kasáren silami okupantů. Pod tlakem bylo přistoupeno na střežení společné ve dvojici voják ČSLA a voják okupační armády. Po obsazení velitelského stanoviště PVOS, které bylo tehdy dislokováno mimo Brno, byly okupační jednotky z kasáren staženy.

U 24. vrtulníkového pluku v Brně sloužil tehdy v hodnosti majora ve funkci staršího kontrolora dnes náš člen **plk. Otakar Pospíšil**. Tento muž v doprovodu **kpt. Ladislava Mála** předával sovětským vojákům oficiální prohlášení útvaru proti intervenci v ruském jazyce. Byl zatčen příslušníky NKVD a předveden k sovětskému veliteli města Brna gen. Ivanovovi. Ten po přečtení uvedeného letáku začal zuřit. Po osobní prohlídce a zapsání veškerých nacionálíí oznámil, že za podryvání morálky sovětských vojsk ho odsuzuje k trestu smrti zastřelením. V tento okamžik zazvonil telefon. Major Pospíšil slyšel, že gen. Ivanov hovoří s představiteli KSČ v Brně, kterým nařídil, aby byl v Brně nastolen okamžitý klid, jinak že sovětské tanky vstoupí do Brna a zahájí palbu. Ke splnění požadavku dal 4 hod. ultimatum. V ten okamžik se stal mjr. Pospíšil rukojmím. Přesto, že mjr. Pospíšil oznámil, že byl vyslán velením svého útvaru, byl vyveden a střežen samopalníky. Bylo mu oznámeno, že pokud se jedinému sovětskému vojákovi cokoliv stane, bude v odvetu ihned zastřelen. Po mučivých hodinách izolace byl přiveden i kpt. Málek, který dnes žije v Rajhradu u Brna, a ještě týž den byli oba propuštěni k útvaru. V roce 1971 byl mjr. Pospíšil propuštěn z armády a dlouhá léta pracoval jako zámečnický v brněnské TESLE Holešovice a posléze v dolech v Dolní Rožínce.

Vyjímám ze vzpomínek člena naší organizace, zahraničního vojáka, bohužel dnes již zemřelého **generálmajora Václava Fládra**, muže s nímž se v Brně pozdravila anglická královna Alžběta II při své návštěvě: „Armáda tehdy (rozuměj v srpnu 1968) udělala všechny potřebné kroky. I bez svého nejvyššího velitele, který byl v Moskvě (rozuměj prezident Svoboda), byla armáda jednotná a chystala se k možnému boji. Brněnská posádka měla jako eventualitu odchod štábu do ilegality, případně odchod celé posádky do Rakouska. Štáb na tehdejší VAAZ, protiletadlová brigáda a spojaři v Židenických kasárnách, to všechno bylo v pohotovosti. Věděli jsme přesně kde ruská vojska jsou, jak se na Moravě pohybují. Pak však přišel rozkaz ministra obrany, abychom toho všeho nechali...“

Spontánnost odporu na VAAZ Brno vůči okupaci potvrzují i vzpomínky **plk. Ing. Jiřího Kunce**, tehdy podplukovníka, člena K 207, autora tehdejšího prohlášení VAAZ Brno proti okupaci ČSSR. Toto prohlášení s pověřením předat adresátům, předávali spolu s tehdejší **mjr. Svobodou** a za posluchače VAAZ s **por. Nováčkem** na velitelství sovětských vojsk v Brně-Tuřanech politickému zástupci gen. Ivanova, neboť generál Ivanov je nepřijal.

Z osobního archivu **plk. Ing. Jiřího Novotníka**, předsedy vojenskohistorické komise ÚR VSR, byl získán rozkaz sovětského správce posádky pplk. Šmat'ka, který byl vylepován 21. 8. 1968 v Trenčíně. Rada našich členů brněnské organizace i tam tehdy sloužila. **Tento rozkaz výrazně a jednoznačně dokumentuje, že šlo o okupaci se vši následující tvrdostí stanného práva vůči našemu obyvatelstvu.** K nahlédnutí z něj zde pouze vyjímám:

„ROZKAZ správce posádky číslo 1, Trenčín 21. augusta 1968

Kontrarevolučné sily v Československu za aktivnej pomoci agentúry USA a NSR dezorientovali štátny poriadok v štátě. Využívajúc súčasnej situácie v štátě, vojska NATO vyhrožujú obsadiť ČSSR, zvrhnúť moc ľudu a presadiť pre nich výhodný režim.... Za účelom zaviesť prísny poriadok a organizovanosť v záujme pracujúcich mesta vydávám tieto rozkazy:

1. Dňom 21. augusta 1968 od 20.00 do 05.00 hodín stredoevropského času zakazujem opúšťať domovy a vychádzať na ulice. Každý občan musí bezpodmienečne zachovávať stanovené pravidla chovania nariadené sovietským vojenským správcovi posádky. Neuposlušnosť, alebo odpor požiadavkom tohoto rozkazu bude sa ihneď stíhať na základe vojenského zákona.

3. Všetkým občanom mesta zakazuje sa nosiť strelné a bodné zbraně. Kto je vlastníkom zbrane, musí ich odovzdať do 12 hodín správcovi posádky.

Z bodu 7. vyjímám:

Během 24 hodin správcovi posádky sovietského velenia odovzdať všetky písacie stroje, cyklostily, ručné rozmnožovacie prístroje, šifrografy a iné rozmnožovače. Narušenie tohto bodu brať ako dezorganizujúcu činnosť namierenú proti socialistickým silám.

9. Odchod za hranicu mesta a príchod cudzincov do neho po dobu platnosti tohoto rozkazu len se svolením veliteľa Sovietskej armády. Všetci cudzinci nanejskoršie do 2 hodín po príchode do mesta musí sa prihlásiť na posádkovej správe. Osoby nezákonne ukrývajúce cudzincov vystavujú sa zodpovednosti podľa vojenského zákona.

A ze závěru rozkazu:

Akýkoľvek pokus občana narušiť stanovený poriadok a normy činnosti bude považované ako protizákonné..... K takýmto osobám budú prijatá opatrenia a prostriedky, ktoré sú v daný moment najviac efektívne a kde to bude nutnosť vyžadovať.

Podepsán Správca posádky sovietskej armády podplukovník Šmat'ko.

Zvláště významné jsou vzpomínky známé osobnosti, nadaného vojáka, bývalého velitele ZVO dislokovaného v Příbrami, dnes **generálporučík Ing. Stanislava Procházky**, vůči němuž byly později normalizátory použity všechny stupně nátlakových diskreditujících prostředků. Z jeho obsáhlých vzpomínek vyjímám jen některá fakta, dokreslující tehdejší situaci a postoje armády.

Genpor. Procházka doložil, že průzkumem ZVO bylo zjištěno: Do prostoru ZVO pronikly jednotky 6. tankové armády gen. Kožanova, která na známém cvičení pod označením ŠUMAVA před srpnem 1968 působila v tomto prostoru. Dále bylo zjištěno, že po cvičení ŠUMAVA sověti u nás zanechali hlavní spojové uzly štábů svých armád a některé speciální jednotky 6. armády. V okolí velitelství ZVO se nacházelo 10000 sovětských vojáků. Jinak v Brdech a okolí Příbrami byla zjištěna přítomnost tří tankových divízí. Situaci okupantům zkomplikovalo vyvedení tehdejší 1. tankové divize ČSLA a jednotek 19. a 20. msd, které měly v okolí Mělníka zahájit ráno 21. 8. 1968 ukázkové cvičení za řízení velitele ZVO, tehdy genmjr. Procházky, pro politické a vojenské představitele Varšavské smlouvy. Protože se nepodařilo těm čs. generálům a důstojníkům, kteří byli do přepadení republiky zasvěceni, včas zrušit vyvedení těchto divízí, muselo velení invazních sil alespoň přesně vědět, kde se nalézají. Toto, jak se později ukázalo, zjišťoval na gen. štábu odpoledne 20. 8. 1968 styčný důstojník od sovětského vojenského přidělnice - gen. Jamščikova, který si dislokaci našich vyvedených divízí zanesl do svých map.

Velitel ZVO vydal rozkaz: Důkladně střežit a nepustit intervenční vojska do žádných objektů čs. armády, poskytnout pomoc legálním čs. vysílačům a sdělovacím prostředkům, provádět zpravodajskou činnost ve vztahu proti okupantům s cílem získat o nich co nejvíce informací. Striktně odmítl návrh velitele 6. sov.armády na umístění styčných orgánů u ZVO a souhlasil pouze s telefonickým spojením pro případ řešení konfliktní situace. Vydal rozkaz neposkytovat jim ubytovací prostory, potraviny, pohonné hmoty, kromě vody. Po zasedání vojenské rady okruhu byl odeslán kurýrem protestní dopis veliteli intervenčních vojsk armádnímu generálu Pavlovskému, ve kterém se konstatovalo, že jde o okupaci a porušení všech norem mezinárodního práva. Gen. Pavlovský jej komentoval slovy: „Vot eto kontrarevolucia v armii.“

V následujících dnech poskytlo velení ZVO ČS. televizi a rozhlasu záložní televizní studia a vojenské radiostanice a zajistilo úkryt a veškerou pomoc jejich obsluhám z řad civilistů, kteří již byli pronásledováni KGB a částí prosovětské StB. Kromě toho po dohovoru velitele ZVO s velitelem 9. brigády pohraniční stráže v Sušici byl převeden redaktor TOSEK do spolkové republiky Německo.

Po návratu z Moskvy 28. 8. 1968 pozval prezident Svoboda na Hrad představitele velení armády a vyzvedl její pozitivní roli. Od prvního dne odpovědně plnila úkoly. Dále zdůraznil: " Armáda se zachovala čestně! Tak jak jste se zachovali, zachránili jste tento stát před krveprolitím. Vyslovuji vám pochvalu."

Potom však pod tlakem jak okupačních vojsk, tak zejména, a to zdůrazňuji, pod tlakem vlastizrádné činnosti velení tehdejší ČSLA, došlo k diferenciaci.

Ti, kteří si zachovali čest, t.j 11.558 vojáků a vojákyň z povolání a občanských zaměstnanců a zaměstnankyň, k nimž patříme, společně s námi vzpomínají toto neblahé výročí.

Znovu se musím vrátit k problematice vlastizrady z hlediska pohledu vojensko-politického, která je z hlediska 21. 8. 1968 podrobněji dokladována v pracích jednoho z nás, dnes již zemřelého **plk. PhDr. Eduarda Bejčka CSc**, sociologa a historika, - disidenta, který po roce 1989 na tehdejším Federálním ministerstvu obrany **pracoval na objasnění akcí NORBERT a VLNA.**

Cituji:

„Precizování této záležitosti (rozuměj vlastizrady) bude asi velmi složité, a to nejenom pro známou otázku, zda je, či není politická vůle „rozkrojit“ tento horký brambor.Všichni cítíme, že je nezbytné se k tomu i nyní vyjádřit, pokud jsme tak neučinili již dříve. Je samozřejmé, že pro historiky to bude materiál ke zkoumání, jak se říká, na sto let. Ale i když nám zřejmě nejde jen o soudně kriminální postižení, i rozhodnutí soudních orgánů má rozměr státoprávní, morálně odpovědnostní. Právo a pravda není termín pouze právní, ale spíše široce občansky lidský, filozofický, morální.“

Ale v našem případě se dále budeme věnovat záležitostem vojensko-politickým.To i proto, že bývalí vojáci MNO byli více politiky, než vojáky.

Bývalý ministr obrany ČR A.Baudyš označil globálně souhlas s okupací jako vlastizradu, ale nedokázal sám, ani jeho aparát, celou kauzu objasnit. Přitom je přece nad slunce jasnější, že v roce 1968 tehdejší ministr obrany i členové jeho kolegia od samého počátku, bez souhlasu vlády, činili rozhodnutí o rozmístění sovětských vojsk, manipulovali s posádkami, sklady, financemi a zavinili existenční postihy tisíců vojáků z povolání za nesouhlas s okupací.

V kolegiu MNO ČSSR tehdy pracovali tito normalizační generálové: **Dzúr, Rusov, Horáček, Činčár, Mucha, Blahut, Korbela, Lux, Kučera, ale také přísedící sovětské generálové Kožanov, Tjurněv** (po němž bychom mohli žádat vydání svědectví při vyšetřování případů vlastizrady generalita). Na prvních vyjednáváních se Sověty o přidělení letišť, nemocnic, o zásobování pro okupační vojska se pak 16. - 17 září 1968 v Mukačevě, samozřejmě **bez pověření vlády, zúčastnili generálové Rusov, Šmoldas, Dvořák, Lux, Kalický. Svoji skrytou roli sehrál i gen. Bedřich (okupační NHPS ČSLA).**

Likvidační seznamy nepohodlných vojáků a vojákyň z povolání a občanských zaměstnanců a zaměstnankyň zpracovala a projednávala na nejvyšší úrovni kolegia MNO generalita ve složení: Dzúr, Papáč, Novisedlák, Turzo, Rusov, Remek, Husák. Podklady připravili: gen. Papáč a Faglic.

Šedá eminence v armádě byla tvořena zejména generály a plukovníky: M. Matouš, L. Franta, K. Rychtařík, O. Šoltys, M. Grivalský, B. Němec, Z. Nechvíle, Horáček, Petržíla, Matyáš.

Celou akci seznamů (NORBERT) na nejvyšší úrovni iniciují jmenovitě: G. Husák, J. Kempný, J. Lenárt, M. Jakeš, V. Hájek, V. Šalgovič.

V armádě je pak nejaktivnější Kontrolní a revizní komise KSČ na HPS ČSLA, kde působí zejména: gen. Brož, J. Čepický, Z. Jašek, S. Petržíla, Š. Romočuský a další plukovníci.

V akci NORBERT bylo dle původního seznamu zařazeno 11.130 osob, který byl korigován na 6335 osob. Do roku 1989 však zásluhou propracování do operativy okresů tento seznam obsahoval celkově asi 9000 osob.

Z HPS ČSLA dodaný původní seznam obsahoval 425 jmen, byl korigován na 373 jmen vojáků z povolání a 50 občanských zaměstnanců. Tyto určené osoby byly rozděleny do kategorií, a dále pak do táborů se speciálním určením. Spisy těchto osob jsou označeny speciálními razítky pro tento účel zhotovenými, jako na příklad:

"Na základě komplexního hodnocení v r.1977 ponechán ve 2. třídě skupina"N" "

Do internačních táborů s účelem izolace - likvidace byli zařazeni:

V kategorii I. zvláště nebezpeční aktivní organizátoři pod označení "Z"

V kategorii II.: protisocialisticky zaměřené osoby, které měly kontakty s reakčními silami pod označením "P"

Do pracovních táborů se sledováním a omezováním byly zařazeny:

V kategorii III. : protisocialistické osoby s vyčkávacím postojem

V kategorii IV. : ostatní protisocialisticky orientované osoby

Osoby začleněné do kategorie "N" byly sledovány v občanské činnosti (i jejich rodiny). Každoročně v lednu byly vyhodnocovány písemně s razítkem "N" nebo „2/N" a podobně. To se týkalo, jak známo, i řady možná i našich zde přítomných členů. Díky obsáhlému šetření, na kterém pracoval již dříve citovaný člen VSR plk. PhDr. Eduard Bejček CSc, byly výše uvedené skutečnosti potvrzeny a doloženy. Poukázal na to, že takto výše uvedené označení nebylo jen ve spisech, ale byly takto vedeny i značeny kartotéky na vojenských správách.

Při pečlivějším zkoumání archivních dokumentů z okupačních let, které se nalézají v armádních archivech v Praze Karlíně, na ministerstvu obrany a v Olomouci, bychom dospěli k obrovskému přehledu zaprodanců naší státnosti a servility k okupantům, vedoucí až ke krajním nezákonným mezím, a to i při tehdejších zákonodárstvích. **Považoval jsem za nutné z práce kolegy E. Bejčka upozornit, že jsou nám akteři známi. Dokud jsme zde, nemáme žádný důvod zapomenout!**

Aho, krátce po okupaci si začal totalitní stát upevňovat své mocenské pozice. **Nový předseda KRK KSČ při HPS plk. Grivalský 11/1969 formuloval nové úkoly pro KRK KSČ:** „ Komise musí být na čele boje s pravicovými oportunistickými a protisovětskými názory, přičemž musí brát k zodpovědnosti nejen věcně provinilé, ale i ty, kteří byli ve vysokých funkcích a jen přihlíželi co se kolem nich děje. **“Zdůraznil, že je nutno personifikovat pravici, boj je nutno dovést až k jednotlivcům a zcela konkrétně odhalit nositele a šířitele nesprávných názorů, vyvozovat závěry a brát k zodpovědnosti.**

Občané , kteří před nedávnem projevili nesouhlasné názory s politikou státu byli pečlivě sledováni. Následně byli ze zaměstnání a tedy i z armády vyhazováni ti, kteří měli odvahu se postavit proti tehdejší politice "neomylné" strany a otevřeně se hlásili k zásadám obecně platným v demokratických zemích. Mezi prvními, kterých se nové pořádky dotkly, byli pracovníci rezortu obrany. Stali jsme se rázem pro režim nejen nespolehlivými, ale i zvláště nebezpečnými. **Plk. JUDr. Ing. Jiřímu Stuchlíkovi byl již dnem 31. 8. 1968 zakázán přístup na VAAZ Brno, bylo zpracováno hodnocení na propuštění a požadavek k jeho vydání soudnímu stíhání.** Noví mocipáni si dali na likvidaci zvláště záležet.

Ze svých míst byly odstraněny tisíce vojáků a vojákyň z povolání a občanských zaměstnanců a zaměstnankyň vojenské správy.

Odejmuta hodnost a vojenská vyznamenání byla 22.46ti vojákům z povolání, 643 byly odejmuty řády a medaile, 921 vojáků z povolání bylo souzeno vojenskými soudy za prohřešky proti socialistickému zřízení a ČSLA. Později dokonce někteří ztratili důchody,

nebo jim byly důchody snižovány. (*Jak rozdílné od situace z r.1999 citované na konci tohoto článku, kdy náš nový režim prominentům přiznal odchodné i s valorizací!*) **Propouštění vojáci a vojákyně z povolání, ale i občanští zaměstnanci a zaměstnankyně vojenské správy byli zbaveni nejen svého postavení, ale i svobody a lidské důstojnosti. Po vyhození z armády jejich sledování pokračovalo.**

Na příklad **plk. doc. Ing. Václav Maryška CSc** byl po týdnu ježdění s trolejbusem, nucen Dopravní podnik města Brna ho propustit s tím, že nesmí být ve styku s veřejností. Nebo **plk. doc. Ing. František Hájek CSc**, přímý účastník květnového povstání v Praze, za což byl i vyznamenán, pracoval jako směnový vedoucí v PREFA Chrlice - Brno. Na základě požadavku orgánů KSČ musel odejít a hledat si jiné místo.

Většina z nich mohla být zařazena jen na podřadné, nedostatečně placené práce. Začleňování byli jen do málo početných pracovních kolektivů, mnohdy jen na odloučená pracoviště. Docházelo však také k postihu jejich rodinných příslušníků. Manželky byly donuceny opustit výhodnější pracovní místa. Dětem bylo znemožněno studium. Podle tehdejších zásad totiž nesplňovaly kritéria pro posluchače středních a zejména vysokých škol.

Nezapomněli jsme, jakou úlohu sehrávali tehdejší personalisté, političtí pracovníci na VAAZ a u útvarů tehdejší ČSLA i další členové tzv „zdravého jádra strany“ - členové prověřkových komisí v roce 1970. **Jsou nám, jak všichni víte, velmi dobře známí!** Tito a jim podobní lidé neustále znemožňovali nástup různým vyhozeným do zaměstnání jako na příklad **pplk. Ing. Mackovi CSc**, vynikajícímu pedagogovi katedry radiolokace VAAZ, otci čtyř dětí a dalším podobně pronásledovaným.

Důsledky čistek v armádě patřily k nejdrastičtějším v naší společnosti. Byla provedena likvidace více jak třetiny velitelského sboru a občanských pracovníků vojenské správy. Byl dokonce snížen počet použitelných záloh ČSLA o 24.243 důstojníků a o 3.882 praporčků.

Tvrdá normalizační politika vedla k hlubokému úpadku morálního stavu armády, kdy mnozí tzv „angažovaností - udavačstvím“ ve prospěch normalizace zastírali svoji odbornou neschopnost, kariérismus a vlastní negativní charakterové vlastnosti.

V duchu "Poučení z krizového vývoje ..." se záhy stala armáda ozbrojeným nástrojem jednoho z nejkonzervativnějších a nejreakčnějších režimů v Evropě. To dokázala o rok později 21. 8. 1969 společně s milicionáři, aniž by byly vyslyšeny předcházející živé pochodně těl **Jana Palacha** (upálil se 2. 1. 1969 a zemřel o pět dní později), **Miroslava Malinka** (upálil se 22. 1. 1969), ve stejný den se otrávil svítiplynem **Blanka Nacházlová** a 25. 2. 1969 se upálil **Jan Zajíc**. Dříve nežli vzplála na horním konci Václavského náměstí lidská pochodeň Jana Palacha, napsal:

„Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku.“ V dopisu dále žádal zrušení cenzury a zákaz rozšiřování okupačního tisku – „Zprávy“.

Tito stateční mladí lidé byly pochodně, protestující tím nejcennějším co člověk má, svým životem, proti okupaci republiky. Jen na okraj. Janu Palachovi by bylo 11. srpna 2006 padesát osm let.

Jen si vzpomeňme, jak v Brně a v Praze zacházeli 21. 8. 1969 milicionáři za podpory armády s demonstrujícími za svobodu země. Zabíjeli, bili, zavírali na týdny bez soudů i ještě skoro děti. Potom opět přišlo vyhazování z práce a ze škol. **Všechno legalizovala tzv zákonná opatření, která byla tehdy aktuálně vytvořena. Byla podepsána Oldřichem Černíkem, Ludvíkem Svobodou a Alexandrem Dubčekem. Tři z nejvýznamnějších "mužů ledna 1968" požehnali likvidaci "kontrarevolučního" lidu. Jestliže nás v roce 1968 okupovala Varšavská smlouva zvenčí, tito tři nás o rok později okupovali již zevnitř. Vzbuzují tím podezření, že kdyby proti naší touze po svobodě nezaveleli ruští ideologové a maršálové, učinili by tak nakonec ti, jejichž jména jsme skandovali na ulicích, bili po naivních hřbetech pendreků, které na nás oni provolávání poslali. Tedy nebyl jeden srpen, byly dva. A ten druhý definitivně zničil vznešené reformní touhy.**

Moskvě se tedy 21. 8. 1968 za pomoci vlastizrádců podařilo zlikvidovat pražský politický směr. Současně se Moskvě konečně podařilo umístit svá vojska v ČSSR, což Novotný odmítal již od roku 1963.

Sovětským generálům v čele s maršálem Grečkem se tak podařilo prosadit vybudování tří skladů jaderných hlavic, s kterými disponovalo sovětské velení s tím, že v případě válečného konfliktu bude okamžitě zajištěna jejich montáž na rakety ČSLA. Tyto sklady byly dokončeny ještě v roce 1968 a 1969.

Tyto skutečnosti znamenaly prosazení příprav Brežněvovské doktríny, jejímž globálním cílem byla příprava na vojenské vytlačení USA z Evropy, čímž se rozumělo až po pobřeží Španělska. Tomu pak i v další etapě odpovídala cílevědomá vojenská příprava k naplnění tohoto cíle. Je štěstím naší generace, že se jim nepodařilo tento cíl naplnit.

Co říci závěrem zejména těm, kteří s odstupem času se k roku 1968 staví s despektem?

Občané koncem šedesátých let již přestávali být ochotni beze zbytku věřit ideologii strany a poukazovali na rozdílnost hlášané teorie a dosahovaných výsledků v praxi. Postupně mezi ně patřila i část vojáků. Ti navíc, vedle politických změn požadovali také provedení zásadních změn v armádě. Měla být zrušena politická oddělení na všech stupních velení. Do funkcí měli být ustanovováni jen ti, kteří pro výkon funkce mají patřičné vzdělání. Nechtěli jsme být nadále vazalem ve vleku cizí mocnosti.

Je nutno vzít v úvahu, že vojáci z povolání charakterem své služby se k poznatkům pravdy o vraždách, gulazích a celé zhoubné mašinérii komunistického režimu v historii Ruska a u nás dopracovávali právě v roce 1968. Zjištění těchto faktů bylo základem pro vnitřní změny názorů mnoha z nich, tak jako tomu bylo u známého spisovatele Pavla Kohouta. Takové zklamání a pocit zneužití své předchozí práce a důvěry režimem, jako prožíval právě tento spisovatel, jsme prožívali masově i my rehabilitovaní. Lidé si uvědomili skutečnost, že za jejich zády bylo jejich poválečné budovatelské nadšení zneužito. To prudce znásobilo postoje masy lidí, ano právě toto poznání. Z tohoto poznání postupně vyústily nové, odlišné politické názory, které způsobila okupace Československa a námi prožitých následujících dvacet let.

V žádném případě nešlo o vyřizování si účtů komunistů, znesvářených komunistických klik, jak se to někteří snaží bagatelizovat. Není složité hledat, kde se taková tvrzení berou a proč. Všeobecně známý redaktor Jiří Hanák ve svém článku upozorňuje: "Čím více se v srpnových dnech hovoří o 21. srpnu 1968, tím hlasitěji je slyšet ticho o Pražském jaru, o tom půl roce, který srpnovým událostem předcházel."

Pragmatickým účelem tohoto pohledu bylo vyloučení „osmašedesátníků“ ze hry o politickou moc, i když to byli lidé, kteří prokázali nejen svými slovy, ale i svým osudem, že brali demokratizaci vážně, byli normalizačním režimem deklarováni jako zrádci a kontrarevolucionáři se všemi důsledky, které toto označení obnášelo. Nehodlám demokratizaci a srpnový „svatý týden“ heroizovat. Je mi ale proti myslí, aby tyto události byly bagatelizovány, nebo aby dokonce byly některými prezentovány jako další článek v řetězu porážek a hanby. Tyto události měly hlubší historický význam, než se domníváme.

Pražské jaro bylo v té době největším nebezpečím, kterému sovětské impérium muselo po válce čelit ve svém satelitním pásu. Nebylo nacionální a v tom byla jeho síla a nebezpečnost pro moskevské cary a jejich místodržitele v komunistických zemích. Do oběhu totiž uvádělo hodnoty pro impérium smrtelně nebezpečné jako AIDS: Svobodu jednotlivce, svobodu jeho vyznání a přesvědčení, zájem jednotlivce. Byl to závan naděje, v níž už si ani lidé netroufali doufat. Co Pražské jaro znamenalo pro řadového občana, mohou dosvědčit dnešní padesátníci a starší.

Co nutilo statisíce občanů, aby 21. srpna 1968 vyšli do ulic? Potřeba bránit jednu z komunistických klik? Nebo vycítili spontánně, že tanky jim přijely vzít tu naději? Na odpor okupantům se nepostavila armáda, vláda byla pozatýkána a odvečena neznámo kam, Čechoslováci byli opět ponecháni svému osudu. Ale do ulic spontánně vyšly statisíce lidí. S holýma rukama se postavili proti tankům a dali jasně najevo, že tzv „vstup sprátelených armád“ pokládají jednoznačně za okupaci. Zde patří i dík sdělovacím prostředkům.

Pečlivě připravená obludná akce, která měla dosadit novou vládu a obnovit hroutící se „starý režim“ ztroskotala. Ti, kdo měli novou vládu vytvořit, se neodvážili vylézt z děr a začalo velké referendum. Spontánní odpor a jedinečná disciplína národa přinutila okupanty vyjednávat se zajatou vládou, která však nevěděla, jak jednoznačně se za ni národ postavil!

Jak jsem již dříve uvedl, Pražské jaro bylo výslednicí velkého společenského pohybu šedesátých let. Tehdy se začala otevírat vězení pro lidi nespravedlivě odsouzené. Česká kultura tehdy prožívala svůj zlatý věk. Tehdy přišel Oto Šik se svojí ekonomickou reformou. Dnes se nám může zdát naivní, polovičatá, neživotná. Přesto vzbudila u stalinistů paniku, neboť ukázala směr k jejich ekonomickému odmocnění. Uprostřed Pražského jara byla zrušena jakákoli forma cenzury. Otevíraly se tajnosti gottwaldovských a postgottwaldovských kriminálů a lidem se chtělo zvracet. Vraždy justiční, vraždy sprosté, násilí, provokace, utrpení bez míry. Kdo měl tu odvahu, aby dobrovolně, aniž by byl k tomu kýmkoliv donucen, tyto zapovězené skutečnosti otevíral? Byli to právě „osmašedesátníci“, i když jsou ještě dnes lidé, kteří tento název vyslovují s notnou dávkou opovržení. S uspokojením lze jen pozorovat, že se v této době, k onomu období a lidem těch let, vztah mění.

Naprostá většina světové demokratické publicistiky a historiografie pokládá československou demokratizaci a odpor Čechoslováků proti jejímu násilnému zakončení za jednu z nejdůležitějších pozitivních událostí minulého století. Za konec iluzí o sovětském a komunistickém systému nejen u Čechoslováků. Za důkaz, že tento systém byl již udržitelný pouze násilím a okupací, a že není reformovatelný. Ve vědomí Evropy a světa se stalo něco, co lokální význam českého pokusu daleko přesahovalo, co se zapsalo do dějin naprosto nesmazatelně. Do dějin, jichž jsme byli přímými účastníky.

Dá se s velkou pravděpodobností říci, že nepřijet tanky, Pražské jaro by šlo dál, až by narazilo na hranici nepřekonatelnou ani pro jeho domácí vůdce. A pravděpodobně by šlo přesně, protože by nebylo v jejich silách ho zvrátit. Vývoj Gorbačovovy reformy to zřetelně potvrdil. Z tohoto pohledu byla tedy intervence Moskvy zcela logická. Sám Gorbačov pro sobotní bratislavský list NÁRODNÁ OBRODA (z 15. 8. 1998) přiznává, že pražské jaro bylo začátkem konce totalitního systému, bez něhož by nebyla perestrojka. Vojenská likvidace pokusu o spojení demokracie se socialismem způsobila, že lidé v Československu přestali socialismu věřit a způsobila také stagnaci v samotném Sovětském svazu. Události tzv. pražského jara v roce 1968 ovlivnily Michaila Gorbačova, když se rozhodl odstartovat perestrojku.

Okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy však byla pro ty, kteří si zachovali svou čest vojáka z povolání a občana pak již zásadní pro jejich rozhodnutí. **Okupace pro nás představovala naprosto nepřijatelný protiprávní akt.** Především proto jsme se s okupací našeho státu nemohli smířit a také se nikdy nesmířili, jakož i s vlastizradou armádních špiček a jejich spolupracovníků na různých stupních tehdejšího velení. **Svůj nesouhlas nejen s okupací, ale i s politikou KSČ jsme prezentovali veřejně, i když jsme si byli vědomi následných postihů vůči sobě a svým rodinám. Své postoje a názory v roce 1968, 21. 8. 1968 a později považujeme za projev odpovědnosti, vlastenectví, vysoké morálky a cti důstojníka vojáka z povolání. Naše názory a postoje, vyslovené v této době hodnotíme jako projev odvahy a statečnosti.**

Těm, kteří se normalizace spoluúčastnili a omlouvají své chování tvrzením, že tenkrát museli, říkáme: „Tisíce nás nemuselo a vy jste museli. Neomlouvejte se takto. To si musíte vyřídit s vlastním svědomím, pokud ho máte. To vám odpoví, kde jste byli vy, když „ se blýskalo a hřmělo!“ Měli jste stejnou možnost jako my. Na místo toho jste bez uzardění více, či méně spolupracovali s okupanty! Zemřelý čestný předseda naší Ústřední rady **plk. Ing. Miroslav JANHUBA** k této situaci v jednom svém projevu navíc říkal: „Neradi slyšíte tato slova. Pro mnohé jsme vašim černým svědomím, kterého byste se rádi zbavili. Měli byste se zamyslet nad vlastní činností v té osudové době a sklonit se před těmi, kteří svými názory a postoji nezklamali. Tím, že jsme byli rehabilitováni, uznal dokonce stát naše ojedinělé postavení ve společnosti a tímto způsobem byste to měli chápat i vy jako občané této země.“ Tato slova našeho představitele však na druhé straně naznačují pro nás rehabilitované i závazek. Je naší morální povinností vrátit práci dle našich sil alespoň část z toho, čeho se nám rehabilitací dostalo společností, armádě a svým přátelům ve sdružení.

Z dříve uvedeného počtu tisíců vojáků a vojákyň z povolání, kteří byli po okupaci v čistkách propuštěni z armády, se nás v devadesátých letech při reaktivaci vrátilo pouze 1.135 do armády na různá místa velení. I když jsme v armádě ze známých důvodů setrvali bezmála jen 4 roky, pomohli jsme v očistě armády především od těch, kteří za totality aktivně kolabovali. Poměry v armádě v té době po r. 1989 a dále velmi podrobně a kriticky popsal kolega plk. Ing. Luděk Stodůlka (člen vojenské části KCOF po r. 1989) ve stati: „Reforma armády: - mohlo být jinak.“ Považují

za nezbytné otevřeně říci, že jsme se však také setkali při atestacích s vojáky z povolání, kteří byli postupně vychováni v období upevňování normalizace až do r. 1989, to je s těmi, kterým bylo v roce 1968 - 69 cca 12 – 17 let a tedy v roce 1989 byli staří 32 – 40 let. Dlužno říci, že mnozí z nich byli a zřejmě zůstali názorově nezměněni, i když sloužili dál, nebo později pracovali i jako občanští zaměstnanci na MO, GŠ, VA Brno, ale i na různých stupních vojenských orgánů. V následujících letech jsme se s jejich tichým negativním působením a vlivem setkali zejména ve vztahu k požadovaným nárokům rehabilitovaných členů VSR, včetně znemožňování dokončení rehabilitací. Díky těmto lidem na MO ČR si dokázali např. v roce 1999 bývalí vojáci (asi 125 osob) pracujících na voj. odd. ÚV KSČ a HPS přiznat výsluhový příspěvek zpětně včetně jeho valorizace (Sbírka zákonů č.221/1999, částka 76, str. 3753, § 165, odst.8). Je možné na řadě dalších příkladů prokázat řadu vážných negativních skutečností, což může být předmětem samostatné stati či vnitřní diskuse s těmi kolegy, a to i ve vedení VSR, kteří nebyli reaktivováni a vlastní zkušenosti z armády po roce 1989 nemají. Proto nelze tyto negativní skutečnosti zastírat, či nevhodně růžově před veřejností modifikovat, ale mít je na vědomí a být pozorný při hájení zájmů VSR, a nedovolit negativní vlivy vůči rehabilitovaným, tedy i VSR, zopakovat.

Reaktivovaní vojáci v drtivé většině splnili svůj úkol v rámci možností daných tehdejší dobou. Úkol však zůstal, jak je výše uvedeno, mnohde nedokončen pro jejich předčasný odchod z armády pod záminkou věku ze strany neujasněné personální koncepce AČR. Na neúplně splněném úkolu se však podílí i tehdejší první vedení Vojenské Obrody, později VSR, které s touto skupinou reaktivovaných cílevědomě neparovalo a nevyužívalo ji. Podobně tomu bylo i v organizacích VSR.

Je na nás, abychom i dnes naší činností vně armády pomáhali nadále k její přeměně při dokončení její reformy a napomáhali k upevňování vztahu obyvatelstva k armádě České republiky. Kladný vliv restrukturalizace uvnitř armády a personálních změn je dnes již patrný jednak na výsledcích naší armády mimo republiku, jako je Kuvajt, Jugoslávie, Afganistan, jednak na vysokém ocenění armády již se jí dostalo od občanů ČR za její pomoc v oblastech postižených záplavami v ČR v roce 1997 i v roce 2002. Tyto obě kladné skutečnosti lze jen kvitovat s uspokojením.

Armáda se profesionalizuje a do armády přichází mladá, progresivní, vojenská generace. Věnujme pozornost tomu, aby tuto generaci neučili a nedeformovali ti, kteří museli odejít z politické scény, na příklad KRK KSČ v armádě, a mnohde setrvali v těžké vojenské škole, kupodivu, jako civilní učitelé. V souvislosti s členstvím armády v NATO dochází k dokončení personalistiky u velitelského sboru tak, aby jeho úroveň byla v souladu s přísnými normami NATO. Přesvědčil nás o této skutečnosti také podrobný rozbor situace a perspektiv již uplatňovaných v Universitě obrany ve výchově nového velitelského sboru, provedený kvestorem University Obrany v listopadu 2006. Postupným nástupem těchto nových mladých lidí bude i završena očekávaná přeměna morální a odborné kvality vojáků z povolání, která pro budoucnost zajistí, aby se nemohl rok 1968 a 1969 opakovat.

Vážení kolegové, po třiceti osmi letech již mnozí nejsou mezi námi. Je proto důležité si i pro budoucnost říci: Nezapomněli jsme a nikdy nezapomeňme! Ještě stále není dobojováno!

plk. Ing. Rudolf Kunzmann CSc ÚZO VSR Brno